



Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)



Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education



2023, 23(2), 977–1004. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023...-881054>

Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunlarının İncelenmesi: Yozgat İli Örneği*

Investigating the Educational Challenges for Refugee Students: The Case of Yozgat Province

Güneş SALI¹ , Samed ŞEKER² 

Geliş Tarihi (Received): 15.02.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 07.06.2023

Yayın Tarihi (Published): 15.06.2023

Öz: Yozgat ilinde yaşayan mülteci öğrencilerin eğitim sorunları ve getirilecek çözüm önerilerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma, nitel bir çalışmadır. Araştırmanın amacı kapsamında oluşturulan çalışma grubu, Türkiye'ye göç etmiş ve halen Yozgat ilinde yaşayan il merkezindeki ortaokullara ve liselere devam eden 24 mülteci öğrenci, 18 öğretmen, 2 rehber öğretmen ve 5 okul yöneticisi olmak üzere toplam 49 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; mülteci öğrencilerin Türkiye'ye göç etme nedenlerinin başında, geldikleri ülkede savaş olması ve maddi yetersizliklerin yaşanması gelmektedir. Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin genel sorunlarının başında dil sorunlarının ve maddi sorunların geldiği görülmüştür. Katılımcıların, okulun mülteci öğrencilere Türkçelerini geliştirmek, dil öğrenmek, sosyalleşmeleri açısından uygun ortam sunmak yönünde katkı sağladığını düşündükleri belirlenmiştir. Öte yandan katılımcıların, daha küçük yaş grubundaki öğrencilerin okula kayıt yaptırdığı halde okula uyumunun yeterince sağlanmadığını, onlara sunulan psiko-sosyal desteğin yetersiz olduğunu, daha büyük yaş grubundaki öğrencilerin okula devam etmek istemediklerini, eğitim yardımı aldıkları için zorunluluktan dolayı okula devam ettiklerini, çocukların yaşadığı travmayı gidermeye yönelik psiko-sosyal destek verilmesi gerektiğini, eğitimlerinde dil probleminin olduğunu ve bu durumun çözüme kavuşturulması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, mülteci öğrenciler, göçmen, eğitim sorunları

&

Abstract: This research, which is carried out with the aim of examining the education problems of refugee students living in Yozgat, and the proposed solutions, is a qualitative study. The study group formed within the scope of the purpose of the research consists of a total of 49 participants, 24 refugee students, 18 teachers, 2 guidance teachers and 5 school administrators, who have immigrated to Turkey and are still living in the city center of Yozgat, attending secondary and high schools. In the research, semi-structured interview form was used as data collection tool. As a result of the research; The main reasons for refugee students to migrate to Turkey are the war in the country they come from and financial difficulties. Language problems and financial problems were the main problems of refugee students and parents living in Yozgat. Participants were determined to think that the school contributed to refugee students in developing their Turkish language, learning languages, and providing them with a suitable environment for socializing. On the other hand, the participants stated that although younger students were enrolled in school, their adaptation to school could not be achieved adequately, the psycho-social support offered to them was insufficient, the students in the older age group did not want to continue school, they continued to school out of necessity because they received educational assistance, and the trauma experienced by the children. It was determined that they stated that psycho-social support should be given to solve the problem, that there was a language problem in their education and that this situation should be resolved.

Keywords: Refugee, refugee students, immigrant, education problems.

Atıf/Cite as: Sali, G. ve Şeker, S. (2023). Mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının incelenmesi: Yozgat ili örneği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 977-1004. DOI: doi.org/10.17240/aibuefd.2023...-881054.

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

*Bu çalışma, yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiş olup, tez yayımlanmamıştır.

¹Sorumlu Yazar: Doç. Dr. Güneş Sali, Yozgat Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gunes.sali@yobu.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0001-5719-8618>

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Samed Şeker, Sosyal Hizmet Uzmanı, samedseker@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8299-3197>

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, tarih boyunca yaşadığı bölgede maruz kaldığı şiddet, işkence, baskı ve zulümden kaçmak ya da savaşlar, kuraklık vb. doğal afetlerden uzaklaşmak için yaşadığı yerden göç etmeyi bir çözüm olarak görmüştür (Beter, 2006). Bu nedenle göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur (Barnes, 2001; Marsella & Ring, 2003; Gün, 2006).

Zorunlu göçün bir türü olarak kabul edilen sığınma hareketleri, nedeni ve büyüklüğü farklı olsa da tarih boyunca görülmüştür. Özellikle birinci ve ikinci dünya savaşından sonra yaşanan toplu göçler, göçe ve sığınmaya yönelik uluslararası korumayı gerekli kılmış, bunun sonucunda uluslararası kuruluşlar kurularak, uluslararası sözleşmeler imzalanarak çözümler üretme yoluna gidilmiştir (Buz, 2004). Yetmişli yıllardan itibaren uluslararası mülteci hareketlerinde büyük artış meydana gelmiş, bu artış mülteci ve sığınmacı olgusunu geliştirmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri haline getirmiş, böylece bu konu yeniden dünya gündemine taşınmıştır (Gün, 2006; Kolukırık, 2009).

Araştırmalar, göçlerin çoğunlukla, gelişmekte olan ülkeler arasında yapıldığını göstermiştir. Böyle olunca gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye açısından sığınmacı ve mülteci olgusunun önemi bir kez daha dikkat çekmiştir. Bu olgu Türkiye açısından incelendiğinde, coğrafi konumunun özelliklerine bağlı olarak Türkiye'nin tarih boyunca değişen tarihsel-siyasal koşullara bağlı olarak, sığınma ve göç olgusu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir (Tomanbay, 2004). Özellikle son yıllarda pek çok mültecinin Türkiye'yi Avrupa, Amerika, Kanada ve Avustralya'ya ulaşmada geçici bir ülke olarak gördüğü, bu nedenle Türkiye'ye çok fazla sığınma başvurusu yapıldığı görülmektedir (Kolukırık, 2009).

Yerimseme kavramının özü gereği, yaşamaya alışkın olduğu yerden ayrılmak her insana huzursuzluk verir. Yerimseme, bireyin belli bir konumun kendi hakkı olduğunu ya da kendi malı olduğunu varsaymasıdır. Ayrılmaya nedeni ne olursa olsun, gittikleri yerde iyi veya kötü nasıl karşılanırlarsa karşılanırlar, insanlar göç sonrası farklı derecelerde de olsa uyum güçlükleri ve daha pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar (Pumariega et al., 2005; Gün, 2006). Çünkü göç, doğası gereği zaten stres barındırmaktadır. Mülteci çocuklar da bu güçlükleri ve sorunları yaşayan temel grupların başında gelmektedir. Çocuklar gelişimleri devam eden, korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan ve bakım veren yetişkinlere daha çok bağımlı olan bireylerdir. Genel olarak çocuklar bu bağımlılıklarından dolayı kendilerini koruyacak yeterlilikte olmadıkları için, fiziksel yaralanmalara, hastalıklara ve duygusal örselenmelere daha çok açıktırlar. Ayrımcılığa uğramaya daha müsaittirler ve problem çözme becerileri yeterince gelişmediğinden daha çok uyum sorunları yaşarlar (Akyüz, 2010). Çocuklar mülteci konumunda oldukları zaman ise bu tür olumsuzluklara daha da açıktırlar. Kendi ülkelerinin dışında, gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen ortamlarda bulunmakta, en doğal haklarına erişimleri kısıtlanabilmektedir. Bu haklardan birisi eğitim hakkıdır. Bu çocukların eğitim haklarına erişebilmeleri, erişebildikleri bu haktan yeterince yararlanabilmeleri çoğu kez kolay olmamaktadır. Çünkü eğitime erişebilirlik, çocuğun eğitime katılacağı, devam edeceği, akademik başarıyı yakalayabileceği anlamına gelmemektedir. Bu konuda ilgili ülkeler gerekli yasal düzenlemeleri yapsalar da bu çocukların eğitim sorunlarına arzu edilen düzeyde çözüm bulunamamaktadır. Oysaki mülteci çocukların bu dönemi sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesi, gelişimsel özelliklerini gerçekleştirip gelişim görevlerini yerine getirerek yetişkinliğe doğru yol alabilmesi, sağlıklı bireyler olarak dünya nüfusuna katılması küreselleşmiş dünyamız için çok büyük önem arz etmektedir.

Mülteci çocukların, hem kendi ülkelerinde, hem vardıkları ülkede iş piyasalarında yer edinebilmek, yaşam koşullarını iyileştirmek için gerekli eğitimleri almaları gerekmektedir. Bu çocuklar gerekli eğitimleri almadıkları zaman arzu etmedikleri kötü yaşam koşulları ve dışlanma ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Bu durum kayıp bir kuşağın oluşmasına neden olabilecektir. Böyle bir kayıp kuşak hem toplumsal hem küresel anlamda pek çok riski beraberinde getirebilecektir (Özer vd., 2016). Eğitim, en zor dönemlerde bile normallığın sürdürülebilirliği yönünden önemli bir psiko-sosyal destek sunabilmektedir (Stainburn, 2002).

Bu bakımdan mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarının mümkün olduğunca karşılanması ve okula uyumları için gereken önlemlerin alınması oldukça önemlidir (Levent & Çayak, 2017). Çünkü bu çocukların yaşadığı en önemli sorunlardan birisi eğitim hizmetlerine erişim ve uyum sorunudur.

Eğitim süreçleri sığınmacı ya da mültecilerin ev sahibi ülkedeki yerleri ve gelecekteki yaşamları açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Yeni gelenlerin, ev sahibi toplumdaki konumları genel anlamda oldukça sorunludur (Göktuna Yaylacı vd., 2017). Ülkemize göç yoluyla gelen çocukların bir kısmı hala okullaştırılmamıştır. Türkiye’de 2017 MEB izleme raporları verilerine göre 2016-2017 öğretim yılında okul çağındaki 833.039 sığınmacı çocuğun % 59’u (492.544) okullaştırılmıştır. 2017-2018 öğretim yılında ise bu oran % 65 olarak belirtilmiştir. Ancak bu rakamlar kayıt altına alınabilenler açısından verilmiş rakamlardır. Mülteci çocukların eğitime erişim sorunları hala devam etmektedir (Eren, 2019).

Eğitim süreci, öğretimi de kapsamaktadır. Öğretim ise sistemli ve planlı bir şekilde okullarda yapılmaktadır. Okullar; kriz dönemlerinde bile önemli destek kaynaklarıdır, güvenli ortamlardır. Çocuklardaki mevcut travmatik etkileri hafifletir, akranlarına, ortama, topluma uyumu kolaylaştırır, geleceğe umutla bakabilmeyi sağlar. Okullar, çocukların sosyalleştiği, sosyal kuralların öğrenildiği, özellikle mülteci çocukların yeni katıldığı topluma psiko-sosyal açıdan da dahil olma fırsatı bulabileceği en önemli kurumlardır. Rah ve Nguyen’in (2009) de belirttikleri gibi okullar topluma uyum sürecinde de mülteci çocuklara önemli psiko-sosyal destek sunan, bir gruba ait olma duygusunu veren, önyargıları azaltan kurumlar olarak çocukların yaşamında ve gelecekteki performanslarında önemli bir yere sahiptir. Mülteci çocukların buldukları okul çevresi olumlu özelliklere sahip olduğunda, çocuğun uyumu, aidiyet duygusu ve akademik başarısı artarken, çevrenin olumsuz özellikleri ise çocukta yabancılaşma duygusu ortaya çıkararak, onu okuldan uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle Roxas (2010), bir ülkedeki tüm çocukların eğitim fırsatlarından yararlanabilmesi noktasında onların fiziksel, bilişsel, sosyal gelişimleri için uygun ortamların düzenlenmesinin, vatandaşlar için olduğu gibi mülteci çocukların da eğitim sistemi içine yerleştirilmesinin, ihtiyaçlarının karşılanmasının ve geleceğe hazırlanmalarının da bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan çocukların olduğu kadar, mülteci çocukların en temel haklarından birisi, eğitim hakkıdır. Türkiye, Çocuk Hakları Bildirgesi, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Konvansiyonu, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Protokolü imzacı ülkelerinden olarak bu hakkı koruma altına almıştır (Özer vd., 2016).

Konu ile alakalı Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim sorunlarının (Özer vd., 2016); Türkiye’de Şanlıurfa ilinde yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının (Akdeniz, 2018), Van ilinde yaşayan eğitim çağındaki Suriyeli mültecilerin eğitimi sorununun (Kultaş, 2017; Cırt Karaağaç, 2018); mültecilerin Türkiye’de karşılaştıkları sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim sorunlarının (Topçu vd., 2018); mülteci öğrencilere yönelik ilköğretim öğretmenlerinin tutumlarının (Sağlam & Kanbur, 2017); Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin görüşlerinin (Çayak, 2017) incelendiği; eğitim sürecinde mülteci çocukların sosyal-psikolojik değerlendirmesinin (Şeker & Aslan, 2014); Suriyeli mülteci çocukların eğitim hayatına uyum sürecinin değerlendirilmesinin (İzol, 2019) ve Türkçeyi öğrenmekte zorluk çeken Suriyeli öğrencilerin uyum süreçleri ile ilgili öğretmenlerin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesinin (Kiremit vd., 2018) yapıldığı; Denizli işgücü piyasasında İranlı mülteciler (Kalfa-Topateş vd., 2018), İranlı mültecilerin toplumsal uyum süreci (Çetin, 2022), Türkiye’de biyopolitika ve göç: Iraklı mülteciler örneği (Çingir & Erdağ, 2017), Iraklı Türkmen mülteciler (Manap Kırmızıgül, 2019), Trabzon’da yaşayan Afgan sığınmacıların profili (Buz vd., 2021) ve Afganlı göçmenlerin göç süreçleri (Güler, 2020) üzerine araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan literatür taramasında Yozgat ilinde yapılmış bir araştırmaya rastlanamıştır.

1.1. Araştırmanın amacı

Türkiye'ye sığınan mülteciler başlangıçta sınıra yakın bölgelerde yerleşmiş iken, zamanla iç bölgelere ve şimdi ise yurdun her bölgesine dağılmış durumdadırlar. Yozgat ilinde de azımsanmayacak sayıda mülteci barınmaktadır. Bu nedenle çalışmanın problem cümlesini “Yozgat ilinde yaşayan mülteci öğrencilerin genel durumları, mülteci öğrencilerin eğitim sorunları ve getirilecek çözüm önerileri nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu araştırma sorusu çerçevesinde aşağıdaki ana problem ve alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Yozgat ilinde okula devam eden mülteci öğrencilerin genel durumuna ilişkin olarak;

- Türkiye'yi seçme nedenleri nelerdir?
- Yozgat ilini seçme nedenleri nelerdir?
- Genel sorunları nelerdir?
- Sorunlarının giderilmesine yönelik yapılan çalışmalar nelerdir?
- Geleceğe yönelik planları nelerdir?

2. Yozgat ilinde okula devam eden mülteci öğrencilere ilişkin olarak;

- Okulda yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Okulda yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik alınan önlemler nelerdir?
- Eğitimi ile ilgili talep ve beklentileri nelerdir?
- Okulun mülteci öğrencilere katkıları nelerdir?
- Sorunlarını paylaşma düzeyleri nasıldır?

1.2. Araştırmanın önemi

Mülteci çocukların durumu önemli bir sorun olarak dünya gündeminde yerini koruyor ve toplumumuzu da yakından ilgilendiriyorken, kendimizi bu sorunun dışında tutmak mümkün görünmemektedir. Bu konuya yönelik olarak yapılabilecek tüm çalışmaların ve girişimlerin mülteci çocukların eğitim sorunlarının çözümüne katkı sunacağı açıktır. Türkiye özelinde mülteci çocukların eğitim sorunları konusunun hem güncel hem önemli olmasından dolayı yapılacak bu araştırmanın bundan sonra yapılacak çalışmalara katkıda bulunacağından önemli olduğu ve mülteci çocuklar için daha iyi bir gelecek inşa edilmesine katkı sağlayacak karar alıcılara yol göstereceği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Nitel yöntemle yapılan bu çalışma, bir durum (vaka) çalışmasıdır. Araştırmanın verileri, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yoluyla elde edilmiştir. Bu çalışmada nitel yöntemin kullanılmasının nedeni, bu yöntemin sosyal yaşam ve insan ile ilgili problemleri gözlem, görüşme gibi tekniklerle sorgulayarak, anlamları ve ilişkileri parçadan bütüne açıklamaya imkân verebilmesidir (Neuman, 2014). Nitel araştırmalar “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmıştır. Nitel bir durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç olayın derinlemesine incelenmesidir. Bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve durumdan nasıl etkilendikleri ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırma, mülteci öğrencilerle yapıldığı ve bu öğrenciler belli okullarda daha çok yığıldığı için amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklem yoluyla yapılmıştır. Bu yöntem zengin durumların incelenmesine olanak sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu amaçla Yozgat il merkezinde mülteci öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu 1 ortaokul ile 1 lise araştırmanın yapılacağı okullar olarak belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, bu okullara devam eden 11-18 yaşlarında 24 mülteci öğrenci,

bu okullarda çalışan 23-51 yaşlarında 18 öğretmen, 26-33 yaşlarında 2 rehber öğretmen, 33-52 yaşlarında 5 okul yöneticisi olmak üzere toplam 49 katılımcıdan oluşmaktadır.

Katılımcıların görüşleri isim verilmeden aktarıldığı için her katılımcıya bir kod ve kodun yanında bir numara verilmiştir. Örneğin, mülteci öğrenciler için ÖNC1, ÖNC2..., öğretmenler için Ö1, Ö2..., rehber öğretmenler için RÖ1, RÖ2..., okul yöneticileri için OY1, OY2.... şeklinde kodlar kullanılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların kişisel bilgileri aşağıda Tablo 1, 2, 3 ve 4'de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Mülteci Öğrencilere İlişkin Kişisel Bilgiler

Öğrenci	Cinsiyet	Yaş	Uyruk	Okul	Sınıf	Yozgat'ta ikamet ettiği süre
ÖNC 1	Erkek	14	Irak	Ortaokul	8. Sınıf	4 yıl
ÖNC 2	Erkek	11	Irak	Ortaokul	5. Sınıf	2.5 yıl
ÖNC 3	Kadın	12	Suriye	Ortaokul	5. Sınıf	1.5 yıl
ÖNC 4	Erkek	13	Irak	Ortaokul	8. Sınıf	1 yıl
ÖNC 5	Kadın	13	Irak	Ortaokul	8. Sınıf	2 yıl
ÖNC 6	Erkek	11	Irak	Ortaokul	5. Sınıf	1 yıl
ÖNC 7	Erkek	14	Azerbaycan	Ortaokul	7. Sınıf	7 yıl
ÖNC 8	Kadın	13	Irak	Ortaokul	7. Sınıf	5 yıl
ÖNC 9	Erkek	13	Irak	Ortaokul	6. Sınıf	7 yıl
ÖNC10	Kadın	10	Irak	Ortaokul	5. Sınıf	4 yıl
ÖNC11	Erkek	13	Irak	Ortaokul	7. Sınıf	2 yıl
ÖNC12	Kadın	12	Irak	Ortaokul	6. Sınıf	3 yıl
ÖNC13	Kadın	11	Irak	Ortaokul	5. Sınıf	3 yıl
ÖNC14	Erkek	14	Irak	Ortaokul	5. Sınıf	3 yıl
ÖNC15	Kadın	12	Irak	Ortaokul	6. Sınıf	4yıl
ÖNC16	Erkek	18	Afganistan	Lise	12. Sınıf	3 yıl
ÖNC17	Kadın	16	Irak	Lise	9. Sınıf	5 yıl
ÖNC18	Erkek	18	Afganistan	Lise	9. Sınıf	9 ay
ÖNC19	Erkek	16	Afganistan	Lise	9. Sınıf	10 ay
ÖNC20	Erkek	15	Afganistan	Lise	9. Sınıf	3 ay
ÖNC21	Erkek	17	Afganistan	Lise	9. Sınıf	6 ay
ÖNC22	Erkek	15	İran	Lise	9. Sınıf	4 yıl
ÖNC23	Erkek	15	Afganistan	Lise	9. Sınıf	7 ay
ÖNC24	Kadın	17	Afganistan	Lise	11. Sınıf	3 ay

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya iki okuldan liseye devam eden 9, ortaokula devam eden 15 olmak üzere toplam 24 mülteci öğrenci katıldığı ve katılan mülteci öğrencilerin 8'inin kadın 16'sının erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Katılan mülteci öğrencilerden 6'sının 10-12 yaş aralığında, 10'unun 13-15 yaş aralığında ve 8'inin 16-18 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Mülteci öğrencilerin 8'inin uyruğu Afganistan, 13'ünün uyruğu Irak, 1'inin uyruğu İran, 1'inin uyruğu Suriye ve 1'inin uyruğu Azerbaycan'dır. Mülteci öğrencilerin 9'u Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde, 15'i Ortaokulda öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 6'sının 5. sınıfta, 2'sinin 6. sınıfta, 3'ünün 7. sınıfta, 3'ünün 8. sınıfta, 6'sının 9. sınıfta, 2'sinin 11. sınıfta ve 2'sinin 12. sınıfta öğrenim gördüğü görülmektedir.

Tablo 2.*Araştırmaya Katılan Mülteci Öğrencilerin Öğretmenlerine İlişkin Kişisel Bilgiler*

Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem	Branş	Kademe	Sınıfdaki mülteci öğrenci sayısı
Ö1	Erkek	51	24	Felsefe	Lise	2
Ö2	Kadın	31	5	Bilişim Teknolojileri	Lise	2
Ö3	Kadın	29	3	İngilizce	Lise	2
Ö4	Erkek	52	20	Büro Yönetimi	Lise	1
Ö5	Erkek	42	5	Büro Yönetimi	Lise	1
Ö6	Kadın	33	8	Muhasebe ve Finans	Lise	3
Ö7	Erkek	56	31	Din Kültürü ve A.B.	Lise	3
Ö8	Kadın	33	8	Matematik	Ortaokul	2
Ö9	Erkek	29	5	Matematik	Ortaokul	5
Ö10	Kadın	39	17	Sosyal Bilgiler	Ortaokul	3
Ö11	Kadın	32	7	Türkçe	Ortaokul	7
Ö12	Erkek	29	6	Türkçe	Ortaokul	3
Ö13	Kadın	45	20	Teknoloji Tasarım	Ortaokul	5
Ö14	Kadın	30	12	İngilizce	Ortaokul	13
Ö15	Erkek	42	10	Beden Eğitimi	Ortaokul	4
Ö16	Erkek	36	17	Sosyal Bilgiler	Ortaokul	7
Ö17	Erkek	30	7	Fen Bilgisi	Ortaokul	3
Ö18	Kadın	23	1	Fen Bilimleri	Ortaokul	5

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya 9'u kadın, 9'u erkek olmak üzere 18 öğretmenin katıldığı ve bunlardan 7 öğretmenin lise kademesinde, 11 öğretmenin ortaokul kademesinde görev yaptığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 12'sinin 40 yaş ve altında, 3'ünün 41-50 yaş aralığında ve 3'ünün 51 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 11'inin 10 yıldan az kıdeme sahip olduğu ve 4'ünün 20 yıldan fazla kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsinin sınıfında mülteci öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 3.*Araştırmaya Katılan Mülteci Öğrencilerin Rehber Öğretmenlerine İlişkin Kişisel Bilgiler*

Rehber öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem	Kademe	Okuldaki mülteci öğrenci sayısı
RÖ1	Erkek	33	11	Ortaokul	35
RÖ2	Kadın	26	4	Lise	27

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya biri lise biri ortaokul kademesinde çalışan olmak üzere iki rehber öğretmen katılmıştır. Rehber öğretmenlerin birinin kadın birinin erkek olduğu görülmektedir. Ortaokul kademesinde görev yapan rehber öğretmenin 11 yıl, lise kademesinde görev yapan rehber öğretmenin 4 yıl kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Ortaokulda görev yapan rehber öğretmenin okulunda 35 mülteci öğrenci olduğu, lisede görev yapan rehber öğretmenin okulunda 27 mülteci öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 4.

Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerine İlişkin Kişisel Bilgiler

Okul yönet.	Cinsiyet	Yaş	Mesleki kıdem	Branş	Kademe	Okuldaki mülteci öğrenci sayısı
OY1	Erkek	48	25	Beden Eğitimi	Ortaokul	35
OY2	Erkek	43	22	Sınıf Öğretmeni	Ortaokul	35
OY3	Erkek	33	13	Sosyal Bilgiler	Ortaokul	35
OY4	Erkek	33	9	Bilişim Teknolojisi	Lise	27
OY5	Erkek	52	25	Muhasebe ve Finans	Lise	27

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya 2'si lise 3'ü ortaokul kademesinde olmak üzere 5 okul yöneticisinin katıldığı görülmektedir. Okul yöneticilerinin hepsinin erkek olduğu ve hepsinin kıdeminin 9 yıl ve üzerinde olduğu görülmektedir. Ortaokuldaki yöneticilerin okulunda 35 mülteci öğrenci olduğu, lisedeki yöneticilerin okulunda 27 mülteci öğrenci olduğu görülmektedir.

2.3. Veri toplama araçları

Araştırmada, konu ile ilgili literatür taranmış ve verileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmuştur. Görüşme formlarının geliştirilmesinde Kultas'ın (2017) "Türkiye'de Bulunan Eğitim Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitimi Sorunu (Van İli Örneği)" adlı çalışması ile Han'ın (2010) "Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim ve Öğretimde Karşılaştıkları Uyum Sorunları" isimli çalışmasından yararlanılmıştır (Kultas, 2017; Han, 2010). Görüşme formlarındaki sorular alanında deneyim sahibi uzmanların incelemesi sonucu gerekli görülen değişikliklerin yapılması sağlanarak görüşme formları son haline getirilmiştir. Pilot çalışma için örneklem dışından bir yöneticiye, iki branş öğretmene bir rehber öğretmene, ortaokul ve lise kademesinden ikişer mülteci öğrenciye uygulanmış ve pilot uygulamadan alınan dönütler sonucunda yine uzmanlar kontrolünde gerekli düzenlemeler yapılarak son şekli verilmiştir. Öğrenci Görüşme Formu, Öğretmen Görüşme Formu, Rehber Öğretmen Görüşme Formu, Okul Yöneticisi Görüşme Formu olmak üzere oluşturulan 4 görüşme formunda katılımcılarla ilgili demografik bilgiler ve katılımcıların, mülteci öğrencilerin eğitimine ve diğer sorunlarına ilişkin görüşlerine, talep ve beklentilerine yönelik sorular yer almaktadır.

2.3.1. Geçerlik ve güvenilirlik

Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilen geçerlik ve güvenilirlik, araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki önemli ölçüttür (Yıldırım & Şimşek, 2008). Görüşme sürecinin, gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen verilerle desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu bağlamda araştırmanın her aşamasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış ve sonrasında iki tanesi ölçme ve değerlendirme, bir tanesi çocuk gelişimi alanında bir tanesi Türkçe Eğitimi ABD'de çalışan olmak üzere alanında uzman öğretim üyeleri tarafından yapı, kapsam ve dil geçerliği açısından incelenmiştir. Öğretim üyeleri tarafından yapılan revizyon sonrasında, sorulara ayrıntılı cevaplar verebileceği düşünülen, örneklem dışından bir yönetici, iki branş öğretmeni, bir rehber öğretmen ve ortaokul ve lise kademesinden ikişer mülteci öğrenci ile pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmadan alınan dönütler sonucunda formların son şekli verilmiştir. Ayrıca araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmak için, araştırmadan elde edilen bulgular yazılı dokümanlar ve literatür incelenerek alıntı ve sayısal verilerle desteklenmiştir.

Bu çalışmanın inandırıcılığını (iç geçerlik) arttırmak için ayrıca uzun süreli, detaylı bir literatür taraması ve gözlem yapılmıştır. Araştırmada veri toplamak için katılımcılarla görüşmeler yapılmış, konu ile ilgili daha önce yapılmış araştırmalar incelenerek bulgular not edilmiş ve araştırmada kullanılmıştır. Araştırmada 4

katılımcı grubu (öğrenci, öğretmen, rehber öğretmen, okul yöneticisi) ve 49 katılımcı olmak üzere yeterli çeşitlilikte ve büyüklükte örneklem seçimi yapılmıştır. Böylelikle veri kaynağı çeşitlenmesi yapılarak farklı görüşlere sahip katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi sağlanmış, inandırıcılık artırılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacının esnek olması, gerekli gördüğü takdirde görüşmeye yeni sorular ekleyebilmesi, araştırmacının araştırma alanına yakın olması, toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi geçerliği, araştırmadan elde edilen bulguların sayısallaştırılması ise güvenilirliği artıran yöntemlerdendir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu bağlamda görüşmeler sırasında katılımcıların görüşlerini daha iyi ifade edebilmeleri için ve detaylı bilgi alabilmek için sondaj sorular sorulmuş, araştırmadan elde edilen bulgular sayısallaştırılarak tablolarla dökülmüştür. Mülteci öğrenciler ile yapılan görüşmeler tercüman ve tercüman öğrenciler desteği ile yapılmış, mülteci öğrencilerin soruları doğru anladıklarından emin olunmuştur. Tüm katılımcılar ile yapılan görüşmeler yazılı kayıt altına alınmıştır ve tüm katılımcıların isimleri kodlar kullanarak değiştirilmiş ve böylece katılımcılarla yapılan görüşmelerin gizliliği korunmaya çalışılmıştır. Araştırmanın dış geçerliği açısından elde edilen nitel bulguların hamlığı korunmuş ve araştırmaya katılan kişilerin kimlikleri belli olmayacak şekilde katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılar kullanılmıştır. Son olarak aktarılabilirliği arttırmak için araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ve bulgular ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.4. Verilerin toplanması ve analizi

Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü etik komisyonundan etik izinler, T.C. Yozgat Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra 2019 Bahar döneminde veri toplama işlemleri tamamlanmıştır. Veri toplama sırasında öğrencilerle yapılan görüşmeler ortalama 12 dakika; branş öğretmenleri, rehber öğretmenler ve okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüştür.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı; anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl & Aslan, 2001). Görüşme sonucunda elde edilen verilerinden anlamlı örüntülere ulaşmak amacıyla kodlar çıkarılmıştır. Elde edilen kodlar birbirleri ile karşılaştırılıp benzer olanlar aynı kategoriler altında toplanmıştır. Kategoriler incelenerek, birbirleriyle ilişkili olan kategoriler de temalar altında toplanmıştır. Bulgular temalar çerçevesinde sunularak doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Verilerin analizinde her katılımcının bir soruyla ilgili birden fazla görüşü olduğundan katılımcı frekansı yerine görüş frekansı verilmiştir.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 20.12.2018

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 20.12.2018 / 36

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Yozgat İlinde Okula Devam Eden Mülteci Öğrencilerin Genel Durumuna Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

3.1.1. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Türkiye'yi Seçme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin Türkiye'yi seçme nedenlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 5.

Mülteci Öğrencilerin Türkiye'yi Seçme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci
Geldikleri ülkede savaş olması	14
Geldikleri ülkede maddi imkansızlıklar yaşanması	6
Geldikleri ülkede işsizlik sorunu olması	1
Geldikleri ülkede güvensiz bir ortamın olması	1
Geldikleri ülkede dini baskı olması	1
Görüş belirtmeyen	1

Tablo 5 incelendiğinde Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin Türkiye'ye göç etme nedenlerinin başında, geldikleri ülkede savaş olmasının (14 katılımcı) ve maddi imkansızlıklar yaşanmasının (6 katılımcı) yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 1 katılımcı geldikleri ülkedeki işsizliği Türkiye'ye gelme nedenleri olarak belirtmiştir. Bunun dışındaki katılımcılar, geldikleri ülkelerdeki güvensiz ortamın (1 katılımcı) ve dini baskının (1 katılımcı) da göç nedenleri arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ise görüş belirtmemiştir.

Araştırmaya katılan ÖNC1 Türkiye'ye göç etme nedenlerini şu şekilde açıklamıştır; *"Savaştan dolayı, babam ve dedem asker oldukları için, terörist gruplar beni kaçırmaya çalıştı. Irak'ta güvensiz bir ortam olduğu için geldik."*

Araştırmaya katılan ÖNC22 Türkiye'ye göç etme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; *"Babai dinine mensubuz, İran'da Şiiler tarafından hor görülüyoruz, dini baskılara maruz kalıyoruz, ibadetlerimizi yerine getiremiyoruz, bu yüzden ailem ve ben Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldık."* Katılımcı öğrencilerin, ülkelerinden ayrılma nedenlerini aynı zamanda Türkiye'ye gelme nedenleri olarak ifade ettikleri görülmektedir.

3.1.2. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Yozgat İlini Seçme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrenciler Yozgat ilini seçme nedenlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 6.

Mülteci Öğrencilerin Yozgat İlini Seçme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci
Yozgat'ta akrabalarımız vardı	6
Birleşmiş Milletler Servisi Yozgat'a yönlendirdi	3
Yozgat küçük bir yer hayat daha ucuz ve kolay	4
Yozgat'ta evlilik	1 (annesinin evlenmesi)
Görüş belirtmeyen	10

Tablo 6 incelendiğinde Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin Yozgat iline göç etme nedenlerinin başında Yozgat'ta akrabalarının bulunmasının (6 katılımcı) ve Birleşmiş Milletler Servisinin bu göçmen aileleri

Yozgat'a yönlendirmesinin (3 katılımcı) geldiği görülmektedir. 4 katılımcı ise Yozgat'ın küçük bir yer olmasını ve hayatın burada daha ucuz olmasını (4 katılımcı) Yozgat iline gelme nedenleri olarak belirtmiştir. Ayrıca 10 katılımcı görüş belirtmemiştir.

3.1.3. Mülteci Öğrencilerin Genel Sorunlarına İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin genel sorunlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 7.

Mülteci Öğrencilerin Genel Sorunlarına İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci
Dil sorunları	14
Maddi sorunlar	12
İşsizlik	3

Tablo 7 incelendiğinde Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin genel sorunlarının başında dil sorunlarının (14 katılımcı) ve maddi sorunların (12 katılımcı) geldiği görülmektedir. Mülteci katılımcıların büyük kısmı Türkçe'de yetersiz olmalarından kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını belirtmektedir. Katılımcıların diğer bir sorununun ise işsizlik sorunu (3 katılımcı) olduğu görülmektedir. Burada bazı katılımcıların 1'den fazla sorun belirttiği görülmektedir.

3.1.4. Mülteci Öğrencilerin Sorunlarının Giderilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalara İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin sorunlarının giderilmesine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 8.

Mülteci Öğrencilerin Sorunlarının Giderilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalara İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci
Belediye ekmek yardımı yapıyor	16
Vakıf maddi yardım yapıyor	16
Vakıf kömür yardımı yapıyor	16
Türkçe dil kursları açıldı	8

Tablo 8 incelendiğinde Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin sorunlarının çözülmesine yönelik yapılan çalışmaların belediye tarafından yapılan ekmek yardımı (16 katılımcı), vakıf tarafından yapılan kömür yardımı (16 katılımcı), vakıf tarafından yapılan maddi yardım (16 katılımcı) ve açılan Türkçe kursları (8 katılımcı) olduğu görülmektedir. Burada her katılımcının, sorunlarının giderilmesine yönelik yapılan 1'den fazla çalışma belirttiği görülmektedir.

ÖNC9 kodlu mülteci öğrenci sorunlarının çözülmesine yönelik yapılan çalışmayı şu şekilde açıklamıştır; "İlk geldiğimde okulumuzda iki dönem boyunca hafta sonları öğlene kadar Türkçe Kursu verildi."

ÖNC18 kodlu mülteci öğrenci sorunlarının çözülmesine yönelik yapılan çalışmayı şu şekilde açıklamıştır; "Yozgat Çocuk Destek Merkezi Yetiştirme Yurdu'na yerleştirildim, sorunlarım bu şekilde çözülmeye çalışıldı."

3.1.5. Mülteci Öğrencilerin Geleceğe Yönelik Planlarına İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin geleceğe yönelik planlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 9.

Mülteci Öğrencilerin Geleceğe Yönelik Planlarına İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci
Türkiye’de kalmak	8
Afganistan’a dönmek	4
Irak’a dönmek	3
Avrupa’ya gitmek	2
ABD’ye gitmek	2
Görüş belirtmeyen	5

Tablo 9 incelendiğinde Yozgat’ta yaşayan mülteci öğrencilerin 8’inin Türkiye’de kalmak istediği, 4’ünün Afganistan’a gitmek istediği, 3’ünün Irak’a gitmek istediği, 2’sinin Avrupa’ya gitmek istediği, 2’sinin Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmek istediği ve 5 katılımcının ise görüş belirtmediği görülmektedir.

3.2. Yozgat İlinde Okula Devam Eden Mülteci Öğrencilere Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

3.2.1. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Okulda Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

Tablo 10.

Mülteci Öğrencilerin Okulda Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci	Öğretmen	Rehber öğretmen	Okul yöneticisi
Dil Problemi [Türkçe bilmediği için (Dil engeli) anlama sorunu Türkçe Okuma-yazma bilinmemesi]	2	23	2	5
Uyum sorunu	0	3	0	2
İletişim problemi	0	2	2	2
Maddi yetersizlik	0	1	1	1
Ders notları düşük	0	2	1	0
Öğretmenlerle sorun yaşama	4	0	0	0
Diğer çocuklarla sorun yaşama	3	0	0	0
Hizmetlilerle sorun yaşama	1	0	0	0
Sorun yaşamıyor	6	0	0	0
Görüş belirtmeyen	8	0	0	0

Tablo 10’da, genel olarak katılımcıların cevapları incelendiğinde görüş belirten katılımcıların büyük çoğunluğunun, mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları en büyük sorunun dil sorunu olduğunu düşündüğü (32 katılımcı) görülmektedir. Mülteci öğrencilerin Türkçe’yi bilmemelerinden dolayı, anlama sorunu yaşatmakta ve bu durum akademik başarıyı olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında katılımcılar,

uyum sorununu (5 katılımcı), iletişim problemini (6 katılımcı), maddi yetersizlikleri (5 katılımcı), akademik başarısızlığı (düşük ders notu) (3 katılımcı) da mülteci öğrencilerin okul sorunları olarak görmektedir. Ayrıca mülteci öğrenci katılımcılardan 4'ü öğretmenlerle, 3'ü, diğer öğrencilerle 1'i hizmetlilerle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. 6 katılımcının sorun yaşamadığı, 8 katılımcının ise görüş belirtmediği görülmektedir. Burada bazı katılımcıların 1'den fazla sorun belirttiği görülmektedir.

Ö1 kodlu öğretmen, mülteci öğrencilerin okul sorunlarını şu şekilde açıklamıştır; *“Dil konusunda sorun yaşıyor, okuma yazma bilmiyorlar, Türkçe'yi tam bilmedikleri için anlama zorluğu çekiyorlar.”*

Ö8 kodlu öğretmen, mülteci öğrencilerin okul sorunlarını şu şekilde açıklamıştır; *“İletişime uzun bir süre geçilemediği için (dil problemi) sınıf ortamında uzun bir süre sessiz, izleme şekliindedir. Türkçe'yi derdini anlatabilecek kadar ilerlettiğinde ancak arkadaşları ile etkileşim içine girebiliyorlar, ki genelde normal olarak bu çocuklar diğer mülteci öğrencilerle zaman geçiriyor. Sadece sınıf içinde olması gereken doğru kabul edilen davranışı sergiliyorlar. Hedeflenen, verilmek istenen eğitim zaten yarım kalıyor.”*

Ö19 kodlu öğretmen, mülteci öğrencilerin okul sorunlarını şu şekilde açıklamıştır; *“Dil sorunu var. Maddi sorunları var. Çocuklar dışarda çalıştırılıyor okul ikinci planda kalıyor.”*

OY1 kodlu okul yöneticisi mülteci öğrencilerin okul sorunlarını şu şekilde açıklamıştır; *“Dil sorunundan dolayı geneli algılama ve anlama sorunu yaşamaktadır. Bu sorun okulumuzda tercüman öğrenci vasıtasıyla aşılmaya çalışılmaktadır.”*

OY2 kodlu okul yöneticisi mülteci öğrencilerin okul sorunlarını şu şekilde açıklamıştır; *“Dil sorunundan dolayı anlaşmada güçlükler yaşıyor, ama ben çocukların kavramalarında başlı başına bir sorun olduğunu düşünmüyorum.”*

Bu ifadelerin hepsinde mülteci öğrencilerin en başta gelen sorununun, Türkçe bilmemeleri ve buna bağlı olarak iletişim sorunu, dersleri anlayamama ve bunun sonucu olarak da okul başarısızlığı olduğu görülmektedir.

3.2.2. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Okulda Yaşadıkları Eğitim Sorunlarına Yönelik Alınan Önlemlere İlişkin Bulgular

Aşağıda mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları eğitim sorunlarına yönelik alınan önlemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 11.

Mülteci Öğrencilerin Okulda Eğitim Sorunlarına Yönelik Önlemlere İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci	Öğretmen	Rehber öğretmen	Okul yöneticisi
Türkçe dil kursları	22	11	2	4
Maddi destek	5	1	1	2
Oryantasyon	0	3	1	1
Kültürel eğitim	0	1	0	1
Çevre eğitimi	0	1	0	1
Psikolojik destek	0	0	2	0
Görüş belirtmeyen	0	1	0	0

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu Türkçe dil kursu açılmasının (39 katılımcı) alınan önlemlerin başında geldiğini belirtmektedir. Maddi destek yapılmış olmasının (9 katılımcı), oryantasyon hizmetlerinin yapılmış olmasının (5 katılımcı) alınan önlemler arasında olduğu görülmektedir. 2 rehber

öğretmen ise mülteci öğrencilerin hepsine psikolojik eğitim verilmesinin alınacak önlemlere dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Burada bazı katılımcıların 1’den fazla görüş belirttiği görülmektedir.

3.2.3. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Eğitime Yönelik Talep ve Beklentilerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan katılımcıların, mülteci öğrencilerin eğitime yönelik talep ve beklentilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 12

Katılımcıların Mülteci Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Talep ve Beklentilerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci	Öğretmen	Rehber öğretmen	Okul yöneticisi
Dil kursları arttırılmalı	14	11	2	4
Maddi imkansızlık çözülmeli	3	3	2	1
Uyum için oryantasyon olmalı	0	5	2	1
Okul öncesinde kurs verilmeli	0	6	0	1
Psikolojik destek verilmeli	0	1	2	1
Özel sınıflarda kendi dillerinde eğitim verilmeli	0	1	0	1
Kaynaştırma yapılmalı	0	1	0	1
Eğitim Arapça olmalı	1	0	0	0
Arapça kitap dağıtılmalı	1	0	0	0
Görüş belirtmeyen	5	0	0	0

Tablo 12 incelendiğinde mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının çözülmesine yönelik ortaya atılan talep ve beklentilerin başında dil kurslarının arttırılması (31 katılımcı) gelmektedir. Bunu maddi imkansızlıkların çözülmesi (9 katılımcı), uyum için oryantasyon uygulanması (8 katılımcı), okul öncesinde kurslar verilmesi (7 katılımcı), öğrencilere uzman psikologlar tarafından psikolojik destek verilmesi (4 katılımcı) gerektiği görüşü takip etmektedir. 1 öğretmen ve 1 okul yöneticisi katılımcı mülteci öğrencilerin ayrı özel gruplara ayrılmasını ve kendi dillerinde eğitim görmesini talep etmektedir. 1 öğretmen katılımcı ise mülteci öğrencilerin birlikte eğitiminden (kaynaştırma) yana olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan 1 mülteci öğrenci eğitimin Arapça yapılması ve öğrencilere Arapça kitaplar verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılardan 5 mülteci öğrenci ise görüş belirtmemiştir. Burada bazı katılımcıların 1’den fazla öneri belirttiği görülmektedir.

Yukarıda verilenlerin dışında, katılımcılar ayrıca şu şekilde talep ve beklentiler ifade etmişlerdir;

Ö20: “Sınıf ortamına girmeden Türkçe öğretilmeli Türkçe bilince derse daha istekli gelebilirler. En azından buldukları ortamda yaşayanları anlarlar.”

OY2: “Sınıflarda dengeli şekilde dağılım sağlama, ötekileştirmeden kabullenme, ekonomik yardımlar, araç-gereç giyim yardımları, öğrencilerimizle iletişim ve paylaşımlarını güçlendirme gibi çalışmalar yapıyoruz.”

ÖNC13 kodlu mülteci öğrenci eğitime yönelik talep ve beklentileri sorulduğunda şu şekilde cevap vermiştir; “Türkçe ve Arapça kurslar açılmasını istiyorum. Arapça kitaplar verilsin istiyorum çünkü Irak’a

döndüğümüzde Arapça bilmezsem öğretmenlerim beni döver.” Bu ifadelerden mülteci öğrencilerin, iletişim için gerekli olan Türkçenin öğretilmesinin tek başına yeterli olmadığı görülmektedir.

3.2.4. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilere Okulun Katkılarına Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan katılımcıların, mülteci öğrencilere okulun katkılarına yönelik görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 13.

Mülteci Öğrencilere Okulun Katkılarına Yönelik Katılımcıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci	Öğretmen	Rehber öğretmen	Okul yöneticisi
Türkçeleri gelişiyor	18	6	2	2
Sosyalleşmelerini sağlıyor	10	10	2	3
Ülkeye ve topluma uyumunu sağlıyor	12	4	2	2
Arkadaş edinmelerini sağlıyor	7	6	2	0
Türk kültürünü öğreniyorlar	0	3	0	2
Ahlaki eğitim sağlıyor	0	0	0	2

Tablo 13 incelendiğinde, tüm katılımcılar okulun mülteci öğrencilere en büyük katkısının Türkçelerini geliştirmek ve dil öğrenmek olduğunu düşündükleri (28 katılımcı) görülmektedir. 25 katılımcı görüşü ile okulun mülteci öğrencilere diğer büyük katkısının onların sosyalleşmelerini sağlaması olduğu, bunu topluma ve ülkeye uyumlarının (20 katılımcı) ve mülteci öğrencilerin arkadaş edinmelerinin (15 katılımcı) izlediği görülmektedir. 3 öğretmen ve 2 yönetici görüşü ile okulun mülteci öğrencilere diğer bir katkısının (5 katılımcı), onların Türk kültürünü öğreniyor olmaları olarak belirtilmiştir. 2 okul yöneticisi ise okulun mülteci öğrencilerin ahlaki gelişimlerini desteklediğini ifade etmiştir. Burada bazı katılımcıların 1’den fazla görüş belirttiği görülmektedir.

OY1 kodlu okul yöneticisi okulun mülteci öğrencilere olumlu katkıları ile ilgili şunları söylemiştir; “Toplum içinde nasıl yaşanmalı? Sorusunun cevabı fiilen öğretilmeye çalışılmaktadır. Kuralların önemi vurgulanmaktadır. İyilik, yardımseverlik, hoşgörü vb. birçok değer konusunda her daim dikkatleri çekilmektedir.”

Bu ifadeler ve tabloda verilen sonuçlara bakıldığında, mülteci öğrencilerin, daha iyi Türkçe kullanımı ile iletişim kurma becerilerinin geliştiği ve bu sayede de sosyalleşmede daha iyi yol alabilecekleri söylenebilir.

3.2.5. Yozgat İlinde Yaşayan Mülteci Öğrencilerin Okulda Sorunlarını Paylaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin okulda sorunlarını paylaşma durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 14

Mülteci Öğrencilerin Okulda Sorunlarını Paylaşma Durumlarına İlişkin Bulgular

Görüşler	Mülteci öğrenci	Öğretmen	Rehber öğretmen	Okul yöneticisi
Paylaşıyor	24	12	2	5
Paylaşmıyor	0	6	0	0

Tablo 14 incelendiğinde tüm katılımcılardan 43’ünün mülteci öğrencilerin okulda sorunlarını rehber öğretmenleri ile paylaştıklarını, öğretmen katılımcılardan 6’sının ise paylaşmadıklarını düşündüğü görülmektedir

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yozgat ilinde yaşayan mültecilerin genel durumlarının, mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının ve getirilecek çözüm önerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın birinci ana problemine ilişkin olarak;

Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin Türkiye'ye göç etme nedenlerinin başında, geldikleri ülkede savaş olmasının (14 katılımcı) ve maddi yetersizliklerin yaşanmasının (6 katılımcı) yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 1 katılımcı geldikleri ülkedeki işsizliği Türkiye'ye gelme nedenleri olarak belirtmiştir. Bunun dışındaki katılımcıların geldikleri ülkelerdeki güvensiz ortam (1 katılımcı) ve dini baskının (1 katılımcı) da Türkiye'ye göç etme nedenleri arasında olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu ifadelerde göç nedeni olarak savaş ve savaşın yarattığı güvensiz ortamın, işsizliğin, ekonomik yetersizliğin ve az da olsa dini baskının ön plan çıktığı görülmektedir. Yapılan başka araştırmalarda da benzer göç sebepleri yer almaktadır. Kultas'ın (2017) yaptığı araştırmada da Türkiye'ye göç nedenleri arasında savaş, işsizlik, ekonomik sıkıntı ve güvenli ortam arayışının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, bu araştırmada böyle bir bulgu olmasa da mülteciler kendilerine yakın olan ülkeleri hedef seçmektedirler. Örneğin Türkiye'nin doğusunda ve güney doğusunda yer alan ülkelerde yaşayan insanların göç durumunda tercih edecekleri ülke olarak ülkemizi seçmelerinin sebebi, mevcut göç kuramlarıyla da açıklanabilmektedir (Çiçekli & Demir, 2013).

Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin Yozgat iline göç etme nedenlerinin başında Yozgat'ta akrabalarının bulunmasının (6 katılımcı) ve Birleşmiş Milletler Servisinin bu göçmen aileleri Yozgat'a yönlendirmesinin (3 katılımcı) geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Yozgat'ın küçük bir yer olması nedeniyle geçimin burada daha ucuz olabileceği kanaatinin Yozgat iline gelme nedenlerinden bir diğeri olarak (4 katılımcı) belirlenmiştir. Göç kuramlarından ilişkiler ağı kuramı da bu bulguları destekler niteliktedir. İlişkiler ağı kuramına göre göçmenler göç ettikleri yerlerde sosyal ağlar kurarlar ve bu sosyal ağlar süre giden karşılıklı göçler üzerinde etkili olur (Çağlayan, 2006). Eren'in (2019) çalışmasına göre; Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci kızların erken yaşta evlendirilmesi oldukça yaygındır. Başka bir ifade ile Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların "çocuk evlilik" oranı Suriye'dekinden daha yüksektir. Benzer şekilde diğer komşu ülkelere sığınan Suriyeli mülteci kızlarda da 18 yaş öncesi evlenme oranı hem yüksektir hem de bu oran her yıl artmaya devam etmektedir. Genellikle ailenin ekonomik durumunun bozulması kızlarını erken yaşta evlendirmeye zorlayabilmektedir. Kultas'ın (2017) yaptığı araştırmada da Türkiye'ye göç nedenleri arasında işsizlik, ekonomik sıkıntı ve ayrıca aileden birinin evlilik yolu ile daha önce Van iline gelmiş olmasının yer aldığı görülmektedir.

Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin genel sorunlarının başında dil sorunlarının (14 katılımcı) ve maddi sorunların (12 katılımcı) geldiği görülmektedir. Mülteci katılımcıların büyük kısmı Türkçe dilinde yetersiz olmalarından kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan başka araştırmalarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Sarier'in (2020), meta-senteze dâhil edilen çalışmalarda mülteci öğrencilerin eğitiminde en temel problemin dil problemi olduğu sonucuna ulaşmıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015)'nin yaptığı araştırmada da Suriyeli mültecilerin eğitiminde en büyük problemin dil sorunu olduğu ve çocukların Türkçe bilmemelerinden dolayı okulda öğretmenleriyle iletişim kuramama ve akranları tarafından dışlanma gibi sorunlarla karşılaştıkları ifade edilmiştir.

Güven vd.,nin (2018) yaptıkları çalışmada; katılımcıların, mülteci ailelerin Türkçe bilmemesinden, dil sorunundan söz ederek iletişim kurma konusunda sorunlar yaşadıklarını, bundan dolayı aile katılım etkinliklerinde sorunlar olduğunu, bazı ailelerin aile katılımı etkinliklerine katılmayı istemediklerini, bazı katılımcıların, tercüman aracılığıyla aile ile iletişim kurabildiklerini söylerken, katılımcıların bazılarının ise tercüman bulma konusunda sorun yaşadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Kardeş ve Akman (2018) yaptıkları araştırma sonucunda çocukların dil problemi yüzünden algılamada sorun yaşadıklarını ve bu

yüzden öğrenmeye karşı ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir. Dil problemini, ekonomik koşullardan dolayı yaşadıkları sıkıntıları, kültürel farklılıkları ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan okul devamsızlığını, eğitime engel diğer faktörler olarak ifade etmişlerdir. Levent ve Çayak'ın (2017) Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşlerini inceledikleri çalışmada okul yöneticileri, Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunların başında dil farklılığından kaynaklanan iletişim engellerinin geldiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan mülteci öğrenciler, dil sorunlarının çözülmesine yönelik olarak ilk geldiklerinde okullarında hafta sonları Türkçe Kursu verildiğini ifade etmişlerdir. Ancak bu kurslar öğretmenlerin gönüllü olarak verdiği kurslar olması nedeniyle süreklilik arz etmediği, okul yöneticileri tarafından belirtilmiştir. Yapılan başka çalışmalarda da benzer sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Amaç ve Yaşar'ın (2018) "ilk ve ortaokullardaki Suriyeli öğrencilerin eğitimi: Türkiye'de yapılan akademik çalışmalar üzerine sistematik bir inceleme" başlıklı çalışmada ülkemizde yaşayan Suriyeli sığınmacıların Türkçe dil yeterliliklerini geliştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı ve/veya sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli kurslar düzenlendiği, ancak bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalarda özellikle sığınmacıların yoğun yaşadığı (Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa vb.) sınır şehirlerinde yeterli yol kat edilemediği, Suriyelilerin kendi küçük mahallelerini kurmuş ve Suriyeliler tarafından açılan ticari işletmelerden alışveriş yapmakta oldukları ve Türkçeyi kullanma gereği duymadıkları ifade edilmektedir. Bu nedenle, onların Türkçe öğrenmesinin bir "ihtiyaç" olmaktan çıktığı, eğitim bağlamında düşündüğünde, bu insanların çocukları henüz dil yeterliliklerini geliştirmeden okula başladıkları için her ne kadar Türkçe kursları verilse de bunun yeterli olmadığı, sınıf arkadaşları, öğretmenleri ve okul idarecileriyle olan iletişimlerinde zorluklar yaşadıkları, Suriyelilerin ülkemizdeki eğitimleriyle ilgili çalışmalar incelendiğinde, en önemli problemin dil olduğunun bir kez daha teyit edildiği belirtilmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların diğer bazı sorunlarının ise maddi yetersizlik (12 katılımcı) ve işsizlik (3 katılımcı) olduğu görülmüştür. Muğlu'nun (2022) yaptığı çalışmada da benzer şekilde, öğrencilerin okul giderlerini büyük ölçüde karşılayamadıkları, ekonomik gerekçeler dolayısıyla toplu taşıma benzeri hizmetlerden yararlanamadıkları, beslenme, kırtasiye, ulaşım ve giyim-kuşam masraflarının okullaşmayı olumsuz etkilediği ve eğitimin kalitesini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin sorunlarının çözülmesine yönelik yapılan çalışmaların "belediye tarafından yapılan ekmeğe yardımı (16 katılımcı), vakıf tarafından yapılan kömür yardımı (16 katılımcı), vakıf tarafından yapılan maddi yardım (16 katılımcı) ve açılan Türkçe dil kursları (8 katılımcı)," olduğu görülmüştür. Eren'in (2019) yaptığı çalışmada da, devlet okullarında görevli yönetici ve öğretmenler tarafından, özellikle Suriyeli göçmen öğrencilerin hem Kızılay hem de okula gelen yardımlar kanalıyla desteklendiğini ve ihtiyaçlarının çeşitli kamu kurumları, yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri kanalıyla karşılandığı belirtilmiştir.

Yozgat'ta yaşayan mülteci öğrencilerin 8'inin Türkiye'de kalmak istediği, 4'ünün Afganistan'a gitmek istediği, 3'ünün Irak'a gitmek istediği, 2'sinin Avrupa'ya gitmek istediği ve 2'sinin Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmek istediği; 5 mülteci katılımcının ise görüş belirtmediği görülmüştür. Benzer sonuçlar başka bir çalışmada da bulunmuştur. Erdoğan'ın (2018) Suriyeli mülteciler üzerine yaptığı çalışmada; Suriye'ye hiçbir şekilde dönmeyi düşünmeyen katılımcılara, dönmek istememelerinin nedeni sorulduğunda, % 38,3'ün "Türkiye'de mutlu" olduğunun, % 27,9'unun "vatandaşlık" almak istediğinin tespit edildiği görülmüştür. Topçu vd.'nin (2018) çalışmasının sonuçlarına göre de, Türkiye'de yaşadıkları zorluklara rağmen, katılımcıların tamamının ülkelerine geri dönmek istemedikleri görülmüştür. Sarıahmetoğlu ve Kamer'in (2022) yaptıkları çalışmada da katılımcıların çoğunluğunun "Gelecekte yine burada yaşamak istiyorum. Çünkü Türkiye çok iyi bir yer." "Türkiye dışında bir yere gitsek Türkiye kadar olmaz bence." "Memlekete dönmeyi düşünmüyoruz." gibi ifadelerle Türkiye'de kalmak istediklerinin belirlendiği görülmektedir. Suriyeli mülteciler üzerine yapılan başka pek çok çalışmada, kültürel uyum sürecindeki zorluklara karşın, genelde onların Türkiye'de olmaktan memnun olduğuna yönelik bulgular yer almaktadır (Apak, 2014, 2015; Erdoğan, 2015; Karasu, 2016; Kaya, 2015).

Araştırmanın ikinci ana problemine ilişkin olarak;

Genel olarak katılımcıların cevapları incelendiğinde görüş belirten katılımcıların büyük çoğunluğu, mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları en büyük sorunun dil sorunu olduğunu düşündüğü (32 katılımcı) görülmektedir. Mülteci öğrencilerin Türkçe'yi bilmemelerinden dolayı, anlama sorunu yaşatmakta ve bu durum akademik başarıyı olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında katılımcılar, uyum sorununu (5 katılımcı), iletişim problemini (6 katılımcı), maddi yetersizlikleri (5 katılımcı), akademik başarısızlığı (düşük ders notu) (3 katılımcı) da mülteci öğrencilerin okul sorunları olarak görmektedir. Ayrıca mülteci öğrenci katılımcılardan 4'ü öğretmenlerle, 3'ü, diğer öğrencilerle 1'i hizmetlilerle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. 6 katılımcının sorun yaşamadığı, 8 katılımcının ise görüş belirtmediği görülmektedir. Burada bazı katılımcıların 1'den fazla görüş belirttiği görülmektedir.

Genel olarak katılımcıların ifadelerinde mülteci öğrencilerin en başta gelen sorununun, Türkçe bilmemeleri ve buna bağlı olarak iletişim sorunu, dersleri anlayamama ve bunun sonucu olarak da okul başarısızlığı olduğu görülmektedir. Mülteci çocuklar ile yapılan birçok araştırma bulgusu bunu destekler niteliktedir. Amaç ve Yaşar'ın (2018) Suriyeli mülteci çocukların eğitim sorunları konusunda "yapılmış araştırmalar üzerine" yaptıkları sistematik araştırmada dil probleminin, öğretmenlerin ve öğrencilerin karşılaştıkları en büyük problemlerden birisi olduğu ifade edilmiştir. Dil engeliyle ilgili bulguları destekleyen ortaokul ve liselerde çalışan öğretmen görüşleri de mevcuttur (Börü & Boyacı, 2016; Sarıtaş vd., 2016; Şahin & Çatalbaş; 2016; Altıntaş, 2018; Bozkırlı vd., 2018; Kızılabdullah & Yuruk, 2018). Esasen müfredatın dili ulusal sisteme dâhil olan mülteci çocukların önündeki en önemli engellerdendir. Tüm dünyada bu böyledir (Oh & Van der Stouwe, 2008).

Öte yandan Altıntaş'ın (2018) araştırmasına göre bazı öğretmenler dil engelinden ötürü, Suriyeli çocukların kendi aralarında gruplaşarak Türkiyeli akranlarıyla iletişimlerini ya en az seviyeye indirdiklerini ya da hiç iletişim kurmadan sanki paralel bir evrende yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu durum, Türkiyeli akranlarıyla arkadaşlık ilişkileri geliştirmelerini ve sosyalleşmelerini kısıtlamanın yanı sıra Türkçeyi temel dil becerileri açısından geliştirmelerinin de önü tıkanmış olmaktadır. Ayrıca dil engeli Suriyeli çocukların Türkiyeli akranlarıyla birlikte yaşama kültürü oluşturmalarına da engel olmaktadır. Bu problem toplumsal uyum sağlanamamasına ve sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir.

Araştırmada, maddi yetersizliğe bağlı olarak çocukların çalıştırılmasının ve bunun okul başarısına olan olumsuz etkilerinin de dile getirilen başlıca sorunlar arasında yer aldığı görülmektedir. Çocukların okul dışında bir işte zorunlu olarak çalışıyor olmaları, eğitim için ayrılan zamanı kısıtlamakta, başarı düzeyini etkilemekte, çocukların eğitime olan inançlarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Hayatta kalabilmek için çalışmanın gerekliliğine olan bu inanç akademik başarıyı düşürmektedir. Maddi yetersizliğe bağlı olarak çocukların çalıştırılması ve bunun okul başarısını olumsuz etkilediği ya da okuldan kopmasına yol açtığı, yapılan başka araştırma sonuçlarında da görülmektedir. Okul çağındaki göçmen çocukların okula ait algılarının incelendiği bir araştırmada okula gitmeyen 12 yaşındaki bir erkek çocuğa okula gitmek isteyip istemediği sorulduğunda "kazandığı ücret kadar kendisine verilirse" okula gidebileceğini söylemiştir. Bu çocuğun ailesini geçindirmek için çalışmak zorunda olması sebebiyle okula gidemediği öğrenilmiştir (Alan vd., 2021).

Mülteci öğrenci katılımcıların bir kısmı öğretmenlerle, diğer öğrencilerle ve okulda çalışan diğer görevlilerle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer sonuçlar Sarıahmetoğlu ve Kamer'in (2022) yaptıkları araştırma sonuçlarında münferit de olsa görülmektedir. Topkaya ve Akdağ (2016) tarafından yapılan çalışmanın sonucuna göre ise öğretmen adaylarının %55'inin mülteciler ile aynı mahallede dahi yaşamak istemediklerini ortaya koymuştur. Bu durum mülteci öğrencilerin okula uyum süreçlerine etkisi bakımından dikkate değer bir durumdur. Sleeter (2001), bazı öğretmenlerin hem mülteci öğrencilere hem de ailelerine destek vermeye çalışırken bazı öğretmenlerin ise mültecilerin iltica sürecinde yaşadıklarını görmezden geldiğini ve onların bu özel durumlarını dikkate alma noktasında isteksiz olduğunu

gözlemlemiştir. Unutulmaması gereken gerçek şu ki öğretmenler mülteci öğrencilerin dil, kültür ve uyum süreçleri ile birlikte mülteci öğrencilerin topluma kazandırılmasında çok önemli bir role sahiptirler (Şeker & Aslan, 2015). Ancak, Karaca ve Doğan (2014)'a göre öğretmenler de tıpkı mülteci öğrenciler gibi uyum sorunları yaşamaktadırlar ve bu sorunlarla baş edebilmek için eğitim almaları gerekmektedir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı yabancı uyruklu öğrenci eğitiminde kültürlerarası eğitim, çokkültürlülük vb. hususlarda öğrencilere nasıl eğitim verileceği ile ilgili gerekli eğitimleri almadıkları görülmektedir (Tosun vd., 2018). 182 öğretmenle yapılan bir araştırmada da katılımcıların % 74,4'nün mültecilerin eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim almadıkları belirlenmiştir (Er & Bayındır, 2015). Esasen bu durum, mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının önemli nedenlerinden biridir.

Mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlara yönelik olarak; Türkçe dil kursu açılmasının (39 katılımcı) alınan önlemlerin başında geldiği, öğrencilerin velilerine yapılan maddi desteğin (9 katılımcı) alınan diğer önlemler arasında olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan 5'i ayrıca oryantasyon hizmetlerinin yapıldığını, 2 katılımcı rehber öğretmen ise mülteci öğrencilerin hepsine psikolojik eğitim verilmesinin alınacak önlemlere dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çünkü sadece bir grup dil bilen mülteci öğrenci, psikolojik destek alabilmektedir. Altıntaş'a (2018) göre dil engeli sebebiyle Suriyeli öğrencilerde ümitsizlik, kendini yalnız hissetme, çekingenlik, öğrenme güçlüğü, ağlama krizleri, içine kapanıp okuldan soğuma, agresiflik vb. psiko-sosyal problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Daha da vahimi bazı çocukların yaşadıkları bu psikolojik problemleri dil engeli sebebiyle öğretmenleriyle dahi paylaşmadıkları ve bu nedenle bazı çocukların okulda yaşadığı sorunların çözümsüz kalmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde de, göç yaşayan çocukların göç yaşamayan çocuklara göre daha fazla davranış problemleri ve duygusal problemler yaşadıkları görülmektedir. Göç yaşamak, birçok psikolojik ve sosyal problem açısından bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven vd., 2018).

Araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin bir kısmının, Arapça kitaplar verilmesini istiyor olması, iletişim için gerekli olan Türkçenin öğretilmesinin tek başına yeterli olmadığını da göstergesidir. Eren'in (2019) çalışmasının sonucunda da, özellikle yabancı öğrencilerin eğitiminde kullanılan ders araç gereçlerinin içeriğinin yeniden düzenlenmesinin ve geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yapılan başka çalışmalarda da dil eğitiminin başlıca sorunlar arasında olduğu ifade edilmiştir (Tanrıku, 2017). Levent ve Çayak'ın (2017) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre çok az okulda Suriyeli çocuklara ve ailelerine yönelik Türkçe okuma ve yazma kurslarının açıldığı ve Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür. Seydi'nin (2014) yaptığı araştırmada da, Türkiye'ye uyum sağlamak ve daha nitelikli bir eğitim almak için Türkçe öğrenme konusunda çocuklara etkili bir eğitim verilemediği sonucu çarpıcı bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda, bu çocuklara yönelik olarak uyarlanmış ek materyallerin, ders araç gereçlerinin hazırlanması ve çocukların erişiminin sağlanması bir çözüm olabilir.

Mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının çözümlenmesine yönelik ortaya atılan önerilerin başında dil kurslarının artırılması (31 katılımcı) gelmektedir. Bu öneriyi maddi imkansızlıkların çözülmesi (9 katılımcı), uyum için oryantasyon uygulanması (8 katılımcı), okul öncesinde kurslar verilmesi (7 katılımcı), öğrencilere uzman psikologlar tarafından psikolojik destek verilmesi (4 katılımcı) gerektiği takip etmektedir. Ayrıca 1 öğretmen ve 1 okul yöneticisi katılımcı, mülteci öğrencilerin ayrı özel gruplara ayrılmasını ve kendi dillerinde eğitim görmesini önermektedir. Benzer şekilde, Sarier'in (2020) yaptığı araştırmada "dilsel sorunlar" üzerine geliştirilen önerilerde; dil eğitiminde uzman kişi ve kurumlardan destek alınması, dil öğrenilmesine ilişkin nitelikli kursların açılması, mülteci öğrencilerin okul eğitimi öncesinde hazırlık sınıfında öğrenim görmesi ve öğrenmeyi destekleyici materyallerin üretilmesi; duyuşsal sorunlar" üzerine geliştirilen önerilerde; nitelikli eğitim, psikolojik destek, rehberlik çalışmaları, eğitim programı, uyum ve güvenli ortam kavramları; "bilişsel sorunlar" üzerine geliştirilen önerilerde; hazırlık sınıfı, materyal desteği, takviye eğitim kursları ve finansal destek kavramları tavsiyelerinde bulunduğu görülmektedir.

Katılımcılardan 1 mülteci öğrenci eğitimin Arapça yapılması ve öğrencilere Arapça kitaplar verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yakın zamanda ülkelerine geri döneceği umudu ve çocuklarının Arapçayı unutacağı kaygısı bu talebi tetikleyebilir.

Tüm katılımcılar okulun mülteci öğrencilere en büyük katkısının Türkçelerini geliştirmek ve dil öğrenmek olduğunu düşündükleri (28 katılımcı) görülmektedir. 25 katılımcı görüşü ile okulun mülteci öğrencilere diğer büyük katkısının onların sosyalleşmelerini sağlaması olduğu, bunu topluma ve ülkeye uyumlarının (20 katılımcı) ve mülteci öğrencilerin arkadaş edinmelerinin (15 katılımcı) izlediği görülmektedir. 3 öğretmen ve 2 yönetici görüşü ile okulun mülteci öğrencilere diğer bir katkısının onların Türk kültürünü öğreniyor olmaları olarak belirtilmiştir. Geçici eğitim merkezlerinden farklı olarak, devlet okullarında eğitim gören mülteci öğrenciler tek bir sınıfta toplanmayıp, Türk öğrencilerle birlikte eğitim görmektedir. Gökmen'in (2020) yaptığı araştırmada okul idarecileri ve öğretmenler ile yaptığı görüşmelerde; devlet okullarında Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı sınıflarda bulunmaları sebebiyle iletişimde olmalarının Türkçe öğrenim süreçlerini hızlandırdığı belirtilmiştir (Gökmen, 2020). Türkçe öğrenim süreçlerinin hızlanması hem uyum sürecini kolaylaştıracak hem de akademik başarıyı arttıracaktır. Buna bağlı olarak artan özyeterlik bilinci iyi oluş halini destekleyecektir.

Tüm katılımcıların 43'ünün mülteci öğrencilerin okulda sorunlarını rehber öğretmenleri ile paylaştıklarını, öğretmen katılımcılardan 6'sının ise paylaşmadıklarını düşündüğü görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun, mülteci öğrencilerin okulda sorunlarını paylaşabildiğini ifade etmesi şüphesiz sevindirici bir durumdur. Paylaşmaması da olasıdır. Çünkü mültecilerin ülkelerinden ayrılma durumu bir gönüllülükten ziyade, bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Bu durum yaşamda önemli değişime, hızlı bir gelişime neden olmaktadır. Üstelik, mülteciler genellikle göç öncesi travmatik yaşantılara, kayıplara ve zorlu yaşam koşullarına maruz kalmaktadır (Kirmayer vd., 2011). Doğası gereği stres barındıran kültürel uyum sürecine, mülteciler hâlihazırda travmatik yaşantı deneyimleri ile dâhil olmaktadır (Kağnıcı, 2017). Yapılan bir çalışmada İran, Irak ve Filistin'den Türkiye'ye gelen 19-50 yaşları arasındaki mültecilerin % 12'sinde travma sonrası stres bozukluğu tespit edilmiştir (Yaman vd., 2002). Bu nedenle rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülebilmesinde okuldaki yöneticileri, öğretmenleri, okuldaki ev sahibi çocukları, ailelerini, mülteci öğrencileri ve mülteci öğrencilerin ailelerini kapsayan programlara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışmadan krize müdahaleye, veli görüşmelerinden konsültasyona, izleme çalışmalarına kadar tüm psikolojik danışma hizmetlerini programa dahil etmeleri gerekmektedir. Etkili yardım sunabilmek için okul psikolojik danışmanlarının farklı kültürel özelliklere sahip çocuklar ve ergenlerle çalışma konusunda çok kültürlü bir bakış açısı geliştirmiş olması, bu konuda eğitim almış olması gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının genelde mültecilerin, özelde mülteci çocuk ve ergenlerin kültürel uyum süreci hakkında detaylı bilgiye sahip olması, farkındalıklarının, kültürel empati düzeyinin yüksek olması, oldukça önemlidir (Kağnıcı, 2017). Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Mültecilere yönelik nitelikli ve sistemli bir Türkçe eğitim programı uygulanabilir. Dil eğitimi mümkün olduğunca erken yaşta, mümkünse okul öncesi dönemde başlatılabilir. Mülteci öğrenciler dil kursu sonrası sınava tabi tutularak başarılı olanlar bir üst seviye dil kurslarına yönlendirilebilir.
- Mültecilerin eğitimine yönelik çok kültürlü bir müfredat geliştirilebilir, bu müfredatı uygulayacak öğretmenler kısa vadede çok kültürlü bir hizmet içi eğitimden geçirilebilir. Uzun vadede ise öğretmen yetiştirme programlarında yeni düzenlemeler yapılabilir.
- Benzer şekilde mülteci öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştıracak, etkili bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti verilebilmesi için, bu konuda öncü rol oynayacak psikolojik danışmanlar kısa vadede çok kültürlü bir hizmet içi eğitimden geçirilebilir. Uzun vadede ise psikolojik danışmanların lisans müfredatında yeni düzenlemeler yapılabilir.
- Okullarda oryantasyon uygulamalarına önem verilerek periyodik aralıklarla bu uygulamalar yapılabilir.

- Beceri ve sosyal faaliyet kursları açılarak mülteci öğrencilerin kurslara devamı sağlanabilir.
- Ekonomik yetersizlik içinde olan mülteci öğrenciler, eğitim araç gereçleri yönünden desteklenebilir.
- Tüm bu çalışmalar hem mülteci öğrencileri hem ailelerini kapsayacak şekilde sağlık, eğitim (dil eğitimi, mesleki eğitim, beceri ve sosyal faaliyet kursları, çocuk bakımı, çevre eğitimi, hijyen, vb), barınma, beslenme, psiko sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik entegre bir sistem içinde yürütülebilir.
- Bu araştırma Yozgat il merkezinde yürütülmüştür. Orta Anadolu'yu kapsayacak şekilde komşu illerde benzer araştırmalar yürütülebilir. Böylece Orta Anadolu'nun mülteci haritası çıkartılabilir.
- Yozgat ilinde yaşayan mülteci öğrencilere okulun katkılarına yönelik öğrencilerin görüşleri ile diğer katılımcıların görüşlerini karşılaştırmaya yönelik bir araştırma planlanabilir.

Kaynakça/Reference

- Akdeniz, Y. (2018). *Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları: Şanlıurfa İli örneği* [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Akyüz, E. (2010). *Çocuk hukuku*, Ankara: Pegem.
- Alan, S., İpek, M. & Çomut, E. (2021). Okul çağındaki göçmen çocukların okula ait algılarının resimlerle karşılaştırılması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 435-456.
- Altıntaş, M.E. (2018). DKAB öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar (Nitel bir araştırma), *Dini Araştırmalar Dergisi*, 18(2), 469-499.
- Amaç, Z. & Yaşar, M.R. (2018). İlk ve ortaokullardaki Suriyeli öğrencilerin eğitimi: Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar üzerine sistematik bir inceleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(85), 417-434.
- Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Birey ve Toplum*, 5, 125-142.
- Barnes, D.M. (2001). Mental health screening in a refugee population: A program report. *Journal of Immigrant Health*, 3(3), 141-149.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar ötesi umutlar mülteci çocuklar*. Ankara: SABEV.
- Bozkırlı, K.Ç., Er, O. & Alyılmaz, S. (2018). Teacher opinions based evaluation of problems in Turkish instruction to Syrians. *European Journal of Foreign Language Teaching*, 3(2), 130-147. doi: 10.5281/zenodo.1251566.
- Börü, N. & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir İli örneği. *Turkish Studies*, 11(14), 123-158. doi: 10.7827/TurkishStudies.9818.
- Buz, İ. (2004). *Zorunlu çıkış zorlu kabul mültecilik*. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.
- Buz, S., Canlı, M. & Aygüler, E. (2021). *Trabzon’da yaşayan Afgan sığınmacıların profili ve gereksinimleri*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Cırt Karaağaç, F. (2018). *Educational problems of Syrian refugee students in elementary schools* [Yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Çetin, M. (2022). İranlı mültecilerin toplumsal uyum süreci ve sosyal sermayenin etkisi: Denizli kenti örneği. *İran Çalışmaları Dergisi* 6(2), 251-287. DOI: 10.33201/iranian.1205485
- Çingir, Ö.F. & Erdağ, R. (2017). Türkiye’de biyopolitika ve göç: Iraklı mülteciler örneği. *Ege Academic Review*, 17(4), 517-525.
- Çiçekli, B. & Demir, O.Ö. (2013). *Türkiye koridorunda yasadışı göçmenler*. Ankara: Karınca.
- Er, A.R., & Bayındır, N. (2015). İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185.
- Erdoğan, M.M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Erdoğan, M.M. (2018). *Suriyeliler barometresi - SB 2017 Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 625, ISBN 9786053995135,1. Baskı.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Gökmen; H. (2020). *Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyon sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Göktuna Y.F., Serpil, H. & Yaylacı, A.F. (2017). Paydaşların gözünden mülteci ve sığınmacılarda eğitim: Eskişehir örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 101-117.
- Güler, H. (2020). Afganlı göçmenlerin göç süreçleri ve işçilik deneyimleri: Uşak İli örneği. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 3, 66.

- Gün, Z. (2006). Göç üzerine psikolojik çalışmalar, yöntemsel sorunlar ve çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12(38), 27-41.
- Güven, G., Azkeskin, K.E. & Yılmaz, E. (2018). Okul öncesi eğitim alan Suriyeli mülteci çocukların eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi (22-24 Ekim 2018)*, Ankara.
- Han, T. (2010). *Göç eden ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretimde karşılaştıkları uyum sorunları* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015). *Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum: Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller – Kayıp nesil olmalarını önlemek*. https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf internet adresinden alınmıştır. Erişim: 10.04.2020.
- İzol, N. (2019). *Suriyeli mülteci çocukların eğitim hayatına uyum sürecinin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Kağnıcı, D.Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> doi: 10.17051/ilkonline.2017.342990
- Kalfa-Topateş A., Topateş H. & Durmaz N. (2018). Özgürlük arayışında “mecbur insan” olmak: Denizli işgücü piyasasında İranlı mülteciler. *Çalışma ve Toplum*, 4(59), 2015-2045. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71807/1155308>
- Karaca, S. & Doğan, U. (2014). *Suriyeli göçmenlerin sorunları çalıştay sonuç raporu*. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.
- Karasu, M.A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 995-1014.
- Kardeş, S. & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1224-1237. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> doi 10.17051/ilkonline.2018.466333
- Kaya, M. (2015). Komşuda misafirlik: Suriyeli sığınmacılarca kurulmuş mülteci derneklerinin perspektifinden Türkiye'de yaşamak. *International Journal of Social Science*, 39, 263-279.
- Kizilabdullah, Y. & Yuruk, T. (2018). The contribution of the religious culture and ethics course on the integration of children of Syrians in Adana, Turkey. *Religious Education*, 113(3), 289-301. doi: 10.1080/00344087.2018.1456067
- Kiremit, R.F. & Akpınar, Ü. & Tüfekçi Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149. doi:10.24106/kefdergi.428598.
- Kirmayer, L.J., Narasiah, L., Munoz, M., & ark. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *CMAJ*, 183(12), 959-966.
- Kolukıncık, M. (2009). Mülteci ve sığınmacı olgusunun medyadaki görünümü: Medya politikası üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Kultas, E. (2017). *Türkiye'de bulunan eğitim çağındaki Suriyeli mültecilerin eğitimi sorunu (Van İli örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(14), 21-46.
- Manap Kırmızıgül, Ç. (2019). Komşudan yabancıya misafirden mülteciye yerel halkın gözünden Türkiye'de mülteciler. *Nüfusbilim Dergisi*, 41, 84-102.
- Marsella, A.J. & Ring, E. (2003). Human migration and immigration: An overview. In L.L. Adler, & U.P. Gielen (Eds). *Migration: Immigration and emigration in international perspective* (pp. 3-22). Westport: Preeger.
- Muğlu, T. (2022). *Erzurum ilinde ikamet eden zorunlu eğitime tabi yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sorunları* [Yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Neuman, W.L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. (Çev. S. Özge) (1.Cilt) (7. Baskı). Ankara: Yayın Odası Yayınları.

- Oh, S.A. & Van Der Stouwe, M. (2008). Education, diversity, and inclusion in burmese refugee camps in Thailand. *Comparative Education Review*, 52(4), 589-617.
- Özer, Y.Y., Komşuoğlu, A. & Ateşok, Z.Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Pumariega, A.J., Rothe, E. & Pumariega, J.B. (2005). Mental health of immigrants and refugees. *Community Mental Health Journal*, 41(5), 581-597.
- Rah, Y.C. & Nguyen, T.S.T. (2009). Building bridges between refugee parents and schools. *International Journal of Leadership in Educational*, 12(4), 347-365.
- Roxas, K. (2010). Who really wants "the tired, the poor, and the huddle dmasses" anyway?: Teachers' use of culturals cripts with refugee students in public schools. *Multicultural Perspectives*, 12(2), 65-73.
- Sağlam, H.İ. & Kanbur, İ.N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Sarıahmetoğlu, H. & Kamer, S.T. (2020). Yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1611-1630 www.esosder.org
- Sarıer, Y. (2020). Türkiye'de mülteci öğrencilerin eğitimi üzerine bir meta-sentez çalışması: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (Journal of New Approaches in Education)*, 3(1), 80-111.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Sleeter, C.E. (2001). Preparing teachers for culturally diverse schools: Research and the overwhelming presence of whiteness. *Journal of Teacher Education*, 52(2), 94-106.
- Stainburn, N. (2002). Interview: When children flee conflicts, they need food, shelter and school, says: The international rescue committee's wendy smith. *Education Week Teacher*, 14(2), 10-11.
- Şeker, B.D. & Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.
- Tavşancıl, E. & Aslan, A.E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tomanbay, İ. (2004). Sınırlarda insan kaçakçılığı Türkiye-Bulgaristan ortak çalışması. *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Dergisi*, 4(16), 3-7.
- Topcu, Z., Türk, M.S. & Kantos, Z. E. (2018). Türkiye'de bulunan mültecilerin karşılaştıkları sorunlar ile ilgili nitel bir çalışma. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 191-206. ISSN: 2548-0146, DOI: 10.26899/inciss.
- Topkaya, Y. & Akdağ, H. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.
- Tosun, A., Yorulmaz, A., Tekin, İ. & Yıldız, K. (2018). Mülteci öğrencilerin eğitim sorunları, eğitim ve din eğitiminden beklentileri: Eskişehir örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 107-133.
- Yaman, H., Kut, A., Yaman, A. & Ungan, M. (2002). Health problems among UN refugees at a family medical centre in Ankara, Turkey. *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, 20, 85-87.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

Asylum movements, which are accepted as a type of forced migration, have been seen throughout history, although their reasons and sizes are different (Buz, 2004). Studies have shown that migrations are mostly between developing countries. Depending on this historical development process, the importance of the asylum seeker and refugee phenomenon for Turkey, as a developing country, has once again drawn attention. When these cases were examined in terms of Turkey, depending on the characteristics of the geographical location, depending on the changing historical-political conditions for Turkey to date, it appears that faced with a case of asylum and immigration (Tomanbay, 2004). Especially, in recent years, it is seen that many refugees see Turkey as a temporary country to reach Europe, America, Canada and Australia, so many asylum applications are made to Turkey (Kolukırık, 2009).

Children are individuals whose development continue, needs protection and care, and are more dependent on caregiving adults. In general, children are more susceptible to physical injuries, illnesses and emotional trauma, as they are not capable of protecting themselves due to these addictions. They are more susceptible to being discriminated against and since their problem-solving skills are not developed enough, they experience more adaptation problems (Akyüz, 2010). When children are in the position of refugees, they are even more susceptible to such adversities. Apart from their own countries, they live in environments that adversely affect their development, and their access to their most natural rights may be restricted. One of these rights is the right to education. It is often not easy for these children to access their education rights and to benefit sufficiently from this right. Because accessibility to education does not mean that the child will participate in education, continue, and achieve academic success. Although the relevant countries make the necessary legal regulations on this issue, the education problems of these children cannot be solved at the desired level. However, it is very important for our globalized world that refugee children can live this period in a healthy way, realize their developmental characteristics and move towards adulthood by fulfilling their developmental duties, and join the world population as healthy individuals.

Educational processes are vital to the location and future life of asylum seekers or refugees in the host country. The position of newcomers in the host society is generally quite problematic (Göktuna Yaylacı vd., 2017). While the situation of refugee children remains an important issue on the world agenda and is closely related to our society, it does not seem possible to exclude ourselves from this problem. It is obvious that all studies and initiatives that can be done on this subject will contribute to the solution of the education problems of refugee children. Since the issue of education problems of refugee children in Turkey is both current and important, this research is thought to be important as it will contribute to future studies. Therefore, what is intended to be done here is to reveal participant views on the education problems of refugee students living in Yozgat Province and to develop solutions. Thus, it is thought that this study will guide decision makers who will contribute to building a better future for refugee children.

2. METHOD

The present research is a qualitative study that is conducted to examine the educational problems of refugee students living in the province of Yozgat and the suggestions to solve problems. The study group formed within the scope of the purpose of the research consists of a total of 49 participants, 24 refugee students, 18

teachers, 2 guidance teachers and 5 school administrators, who have immigrated to Turkey and are still living in the city center of Yozgat, attending secondary and high schools. Semi-structured interview form was used as data collection tool in the study. Interviews with students during data collection took an average of 12 minutes, interviews with parents were 12 minutes on average, interviews with teachers were 15 minutes on average, interviews with counselors lasted 15 minutes on average, and interviews with school administrators took an average of 15 minutes.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

Regarding the first main problem of this research, which was conducted to evaluate the general situation of refugees living in Yozgat, the educational problems of refugee students and the solution proposals to be brought;

It is observed that the main reasons for refugee students living in Yozgat to migrate to Turkey are due to war in the country they come from (14 participants) and financial difficulties (6 participants). In addition, 1 participant stated unemployment in their country of origin as the reason for coming to Turkey. It was also revealed that the unsafe environment in the countries they came from (1 participant) and religious oppression (1 participant) were among the reasons for migrating to Turkey.

There are several reasons why the refugee students prefer migrating Yozgat. These are having relatives there (6 participants) and the direction of them by the United Nations Service there (3 participants). Besides, since, it is cheap to live in Yozgat, being a small town, they have preferred living there (4 participants).

It is seen that language problems (14 participants) and financial problems (12 participants) come first among the general problems of refugee students living in Yozgat. Most of the refugee participants stated that they had problems due to their inadequacy in the Turkish language. Similar findings have been found in other studies as well.

Refugee students who participated in the research stated that they were given a Turkish course on weekends when they first came to their school in order to solve their language problems. However, it was stated by the school administrators that these courses are not continuous because they are the courses given by the teachers voluntarily.

Some other problems of the participants were found to be financial inadequacy (12 participants) and unemployment (3 participants). 8 of the refugee students living in Yozgat want to stay in Turkey, 4 of them want to go to Afghanistan, 3 of them want to go to Iraq, 2 of them want to go to Europe, and 2 of them want to go to the United States. wants to go; It was observed that 5 refugee participants did not express their opinions.

Regarding the second main problem of the research;

When the answers of the participants are examined in general, it is seen that the majority of the participants who expressed their opinions think that the biggest problem that refugee students experience at school is the language problem (32 participants). Since refugee students do not know Turkish, they experience comprehension problems and this negatively affects academic success. In addition, the participants consider the problem of adaptation (5 participants), communication problem (6 participants), financial inadequacies (5 participants), academic failure (low course grades) (3 participants) as school problems of refugee students. Furthermore, 4 of the refugee student participants stated that they had problems with the teachers, 3 with the other students and 1 with the servants. It is understood that 6 participants did not have any problems, and 8 participants did not express an opinion. Here, it is evaluated that each participant expressed more than 1 opinion.

In the research, it is observed that employing children due to financial inadequacy and its negative effects on school success are among the main problems mentioned. The fact that children are forced to work in a job outside of school limits the time allocated for education, affects the level of success, and causes children to lose their belief in education. This belief in the necessity of working in order to survive reduces academic

success. It is also comprehended in the results of other studies that employing children due to financial inadequacy and this negatively affects their school success or causes them to drop out of school.

Regarding the problems that refugee students experience at school; It was determined that the opening of a Turkish language course (39 participants) was one of the main measures taken, and financial support to the parents of the students (9 participants) was among the other measures taken. 5 of the participants also stated that orientation services were provided, and 2 participant counselor teachers stated that providing psychological training to all refugee students should be included in the measures to be taken. Because refugee students who know only one group of languages can receive psychological support.

Increasing language courses (31 participants) comes first among the suggestions put forward to solve the educational problems of refugee students. This recommendation is followed by the need to resolve financial difficulties (9 participants), to provide orientation for adaptation (8 participants), to provide pre-school courses (7 participants), to provide students with psychological support by expert psychologists (4 participants). In addition, 1 teacher and 1 school administrator participant suggest that refugee students be divided into separate special groups and educated in their own language.

It is seen that all participants think that the biggest contribution of the school to refugee students is to improve their Turkish and learn a language (28 participants). With 25 participant opinions, it is seen that the other major contribution of the school to refugee students is their socialization, followed by their integration into society and country (20 participants) and refugee students making friends (15 participants). With the opinions of 3 teachers and 2 administrators, another contribution of the school to refugee students is that they learn Turkish culture. Unlike temporary education centers, refugee students studying in public schools do not gather in a single classroom, but study together with Turkish students.

It is understood that 43 of all participants think that refugee students share their problems at school with their guidance teachers, while 6 of the teacher participants think that they do not. Undoubtedly, it is pleasing that the majority of the participants stated that refugee students can share their problems at school. It is possible that he cannot share. Because the situation of refugees leaving their country is not a voluntariness, but a necessity.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Yozgat Bozok Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 20.12.2018

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 20.12.2018 / 36

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1. yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Çalışma için fikir oluşturulması, çalışma yönteminin belirlenmesi, kaynak taramasının yapılması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve makale yazımı.

Yazar 2: Kaynak taramasının yapılması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve makale yazımı.

ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar, bu çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmişlerdir.